

Jana Kratochvílová: Zu einigen Problemen beim Übersetzen der Modalverbkonstruktionen aus dem Deutschen ins Tschechische. Ústav germánských studií FF UK Praha, 2012, 94 stran, CD nepřiloženo.

Posudek diplomové práce

Diplomová práce Jany Kratochvílové se zabývá modalitou, především konstrukcemi s modálními slovesy v němčině a češtině. Jedná se o téma velmi vhodné k prozkoumání, neboť tato problematika v kontrastivním pohledu není zatím do hloubky popsána ani materiálově podložena. Pro diplomovou práci je toto téma velmi široké, autorka sama ho ale v praktické části zužuje.

V úvodu si autorka klade tři otázky, které chce pomocí své práce zodpovědět. První z nich (pojem modalita) zodpovídá poměrně zdařile už v teoretické části práce. Další dvě otázky týkající se již rozdílů mezi češtinou a němčinou by bylo dobré ještě více propracovat – podle mého názoru autorka materiál analyzovala dostatečně a správně, ovšem bylo by dobré odpovědi formulovat jasněji a s širším záběrem.

První část práce je teoretická a začíná vymezením pojmu modalita a její možnou kategorizací. Autorka začíná vymezením subjektivní a objektivní modalita, poté toto dělení kontrastuje s dělením na epistémickou a neepistémickou modalitu. V těchto bodech si počíná erudovaně a bohatě čerpá z dostupné literatury, využívá tabulek pro přehlednost (na str. 18 ovšem u tabulky zcela chybí zdroj – je možné, že se alespoň částečně jedná o shrnutí poznatků z přednášek dr. Doležala, ale i to je třeba uvést). Poněkud nelogicky na tyto dvě podkapitoly v rámci kapitoly 1 navazuje třetí podkapitola – pojednání o obecné modalitě. Nebylo by vhodnější touto problematikou začít a pak se teprve věnovat specifičtějším typům modalita, které jsou vlastním tématem práce? Nehledě na to, že uváděné typy vět dle obecné modalita jsou bez vysvětlení uvedeny čtyři (str. 19, Grepl/Masařík), na str. 20 je jich ale pět (Helbig/Buscha). Obojí dělení existuje, ale v rámci jedné práce by bylo dobré toto vysvětlit, příp. se držet jedné koncepce.

Druhá kapitola teoretické části (Modalitätsmittel) je shrnutím poznatků z literatury o různých druzích prostředků k vyjádření modalita. Podkapitoly 2.1 až 2.5 a podkapitola 2.7 ovšem s tématem práce nesouvisí natolik, aby musely být uváděny v takovém rozsahu – nebo naopak, na uvedené prostředky se autorka mohla soustředit v praktické části. Podkapitola 2.6 týkající se právě modálních sloves, která jsou rozebírána dále i v praktické části, je bohužel redukována pouze na sdělení, že se jim věnují kapitoly 3 a 4. To je sice pravda, ale v těchto

kapitolách už se rozebírají jednotlivá modální slovesa a především jejich sémantika. Vzhledem k tomu, že tato podkapitola je součástí těžiště celé práce, neměl by zde chybět popis modálních sloves v kontrastu s ostatními slovesy hlavně z morfosyntaktického hlediska.

Co se týče kapitoly 3 (Modalverben im Deutschen), jedná se o zdařilou syntézu problematiky, kde si autorka všímá i negace.

V kapitole 4, která se zabývá kontrastivním pohledem na modální slovesa, nejprve popisuje epistémickou modalitu. Na několika místech se autorka dopustila nesrovnalostí vzniklých zřejmě jen z nevhodné formulace, protože na jiných místech dokazuje, že danému jevu rozumí. Jedná se např. o druhý odstavec na str. 50: „*Zum Ausdruck der Vermutung in der Gegenwart über ein vergangenes geschehen verbindet sich das Modalverb können im Deutschen mit dem Infinitiv II. Können tritt dabei wieder im Indikativ (Präsens oder Präteritum) oder im Konjunktiv auf.*“

Dále na str. 51 jsou podle mého názoru nedostatečně naznačeny překlady do češtiny u sloves *dürfen* a *mögen* – samozřejmě nelze dokládat všechny možné překlady, ale uvést jen modální slovo (příp. adverbium v češtině) je nedostatečné – jedná se přece o kontrastivní pohled na oba jazyky, co se týče modálních sloves, proč tedy v překladu neuvést v češtině „dostupná“ modální slovesa? Jaký je v tomto případě záběr slovesa *moci* v češtině? Může fungovat i jako překlad sloves na str. 51?

Podobně se zdá na str. 52, že u sloves *sollen* a *wollen* nejsou uvedeny alespoň nějaké variantní možnosti (toto se bude týkat i praktické části a návrhů na překlady analyzovaných pasáží). Překládat sloveso *sollen* v tomto významu vždy jako *prý* a *wollen* vždy jako *tvrdí, že* přece nestačí. Mohou tato dvě slovesa v některých případech epistémického použití vyjadřovat i něco jiného, nejen cizí mínění, např. domněnku? Jaký by pak byl adekvátní překlad?

V další části (oddíl 4.2) si autorka počíná velice dobře, uvádí i možnosti jednotlivých významů a překladů modálních sloves u tzv. výčitek do minulosti (podobné srovnání a výčet asymetrických vztahů mezi modálními slovesy by byl vhodný právě i v předešlém oddílu 4.1, který je z tohoto hlediska zpracován nedostatečně).

Empirická část (kapitoly 5 a 6) popisuje analýzu excerpt z korpusu InterCorp. Čtenář se bohužel nedozví, zda autorka vyhledávala v celém korpusu či zda si výběr nějak zúžila, jaké bylo přesné zadání vyhledávací syntaxe (i když je vyhledávání popsáno verbálně, přesné zadání by v podobně zaměřené empirické práci nemělo chybět – ne každý korpus využívá stejného vyhledávacího jazyka atd.).

K analýzám lze celkově říci, že se autorka velmi přesně drží systematického teoretického popisu modálních sloves a na základě tohoto (jistě správného) argumentu se snaží uvedené překlady vylepšit a navrhuje vlastní řešení. Přesto bych k takovému postupu měla dvě výhrady: 1) Při překládání nelze vždy postupovat symetricky a přeložit danou modální konstrukci přesně tak, jak je popsáno teoreticky – často dochází ke kompenzacím na jiných místech textu, které vynahradí dle autorky „nepřesný“ překlad. 2) Revize, příp. kritika překladu je jistě potřebná a autorka k ní přistupuje ve většině případů s logickými a správnými argumenty – kdyby se ale mělo jednat o skutečnou kritiku překladu, bylo by třeba zhodnotit mnohem širší kontext a seznámit se s překladatelskou strategií autorů překladu. Toto by samozřejmě byla velmi náročná část práce a autorka by musela přistoupit k zúžení počtu vybraných vzorků atd., práce by byla zaměřena více prakticky a nemusela by tam být již zmiňovaná velká část kapitoly 2, kterou se autorka dále nijak nezabývá.

Co se týče jednotlivých analýz, autorka se snaží uvést vždy přesnější překlad modálních konstrukcí, což se jí ve většině případů daří – je jen otázka, jak chápat slovo „přesnější“. Např. u analýzy 11 sama správně píše, že hodnocený překlad s kondicionálem není nesprávný, ale navrhuje jiný, s konstrukcí *tvrdí, že...* V čem spočívá ona „přesnost“? Nelze v tomto případě mluvit o kompenzaci (viz bod 1 výše?)

Práce je psána pečlivě a na vysoké jazykové úrovni. V malé míře se vyskytují překlepy a jazykové chyby (např. na str. 13, 17, 40, 59, vyznačeno v textu práce). Celkově práce působí velmi dobrým dojmem, je promyšleně strukturovaná i graficky upravená, přehledná, stejně tak seznam literatury (až na nenoremní citace elektronických zdrojů).

Posudek se snažil upozornit jak na klady, tak na nedostatky práce. Těch je v rámci celé práce spíše menší množství, neboť autorka celkově velmi dobře shrnuje poznatky o modalitě v obou jazycích a rozhodně tak splňuje nároky kladené na diplomové práce tohoto typu. Proto tuto diplomovou práci doporučuji k obhajobě a ráda bych prodiskutovala body zmíněné výše.

V Praze 21. srpna 2012

Věra Kloudová, Ph.D.